

THƠ NGŌ GŌI ANH CHỊ EM PETRUS KÝ

Nguyễn Thanh Liêm

Các bạn Petrus Ký thân mến.

Bức thơ của tôi gửi đến anh chị em hôm nay chứa đựng những lời thân mật, chân thành, của một người anh trong đại gia đình Petrus Ký. Đây không phải là một bài bình luận văn hóa, hay tham luận chính trị gì cả. Ở đây tôi chỉ muốn nói lên vài cảm nghĩ của tôi đối với việc bảo vệ, duy trì hội ái hữu Petrus Ký cũng như danh xưng **Petrus Ký** quen thuộc của mình. Bởi vì, trước khi là giáo sư và hiệu trưởng của trường, tôi đã từng là một cựu học sinh của Lycée Petrus Trương Vĩnh Ký trong các niên khóa 1953-54 và 1955-56.

Năm này tôi được 76 tuổi ta. Đối với các thế kỷ trước, đàn ông sống đến trên 70 như tôi là một điều rất hiếm vì vậy mà cổ nhân mới nói “thất thập cổ lai hi”. Thân phận của con người hồi xưa là vậy. Nhưng bây giờ thì khác, những tiến bộ của khoa học kỹ thuật ngày nay đã nâng cao tuổi thọ trung bình (life expectancy) của con người lên khá cao (đàn ông thì trên 75 còn đàn bà thì vượt quá 80). Tuy ta lạc quan nói vậy nhưng dù sao thì thất thập cũng là thập niên cuối của rất nhiều người.

Trong hàng ngũ của anh em Petrus Ký ngày nay thế hệ của chúng tôi có thể kể như thế hệ già thứ nhất, thế hệ không còn được bao nhiêu người cũng như sẽ chẳng còn tồn tại được bao nhiêu lâu. Chỉ bảy tám năm nữa thôi, nghĩa là vào khoảng năm 2015, nếu lúc đó có những đại hội Petrus Ký như bây giờ các hội hay tổ chức, thì trong thế hệ chúng tôi chắc chẳng còn ai tham dự. Lớp lớn sẽ lần lượt ra đi, và thông thường thì lớp nhỏ sẽ tấn lên thay thế, và cũng như sự tăng trưởng của dân số, mỗi năm số cựu học sinh của mỗi trường đều có thể gia tăng không nhiều thì ít. Nhưng riêng trường hợp của anh em Petrus Ký mình thì khác. Chẳng những không tăng mà số người Petrus Ký còn mỗi ngày một ít lại, lý do là vì từ gần 30 năm nay rồi không còn ai là người xuất thân từ ngôi trường nổi tiếng này nữa.

Như anh em biết, sau biến cố lịch sử năm 1975, cùng với địa danh Sài Gòn, danh xưng Petrus Ký đã bị xóa trên ngôi trường nổi tiếng nhất của Miền Nam, nơi đã đào tạo không biết bao nhiêu nhân tài cho xứ sở. Người ta thay vào đó bằng một cái tên khác, rất xa lạ với người Miền Đồng Nai Cửu Long. Cũng từ đó nhiều anh em Petrus Ký của nhiều thế hệ khác nhau đã phải lìa xa quê hương sống rải rác khắp nơi trên thế giới. Tuy bằng hiệu Petrus Ký của trường bị xóa, hai câu đối chữ nho trước cổng trường bị đục bỏ, tượng bán thân của nhà bác học Petrus Ký giữa sân trường bị dẹp đi, nhưng anh em Petrus Ký không bao giờ quên được ngôi trường, cái phù hiệu trên áo, tinh thần học hỏi cũng như truyền thống văn hóa của trường, và thầy cô, bạn bè cũ của mình. Biết bao nhiêu kỷ niệm vui buồn, và biết bao nhiêu những kỷ vật cũ mà anh em

Petrus Ký không thể nào quên được. Anh em Petrus Ký càng trân quý những cái đó hơn khi tên trường bị mất. Từng tấm phù hiệu, từng bảng tên trường gắn trên áo, từng quyển học bạ, lời ban khen, bảng danh dự, và bao nhiêu những hình ảnh liên hệ tới trường, tới thầy cô, bạn bè và sinh hoạt của trường đều được anh em thương yêu gìn giữ. Hai câu đối chữ nho trước cổng trường mà lúc còn đi học không ai để ý, không ai biết mấy câu đó nói gì thì bây giờ nó được viết lại bằng chữ Quốc Ngữ, được nêu cao, được tất cả anh em Petrus Ký khắp nơi nhận ra, đọc kỹ và nhiều người đã nhớ cả từng chữ từng lời. Ngày xưa ít ai trong số học sinh học trường Petrus ký để ý đến cuộc đời và sự nghiệp của ông, nhưng sau ngày tên trường Petrus Ký bị xóa bỏ thì hầu như anh em Petrus Ký nào cũng biết đến con người và công trình văn hóa lớn lao của nhà bác học này đối với người dân Việt, nhất là đối với người dân Miền Nam. Thành ra cái gì người cộng sản Hà Nội muốn xóa bỏ đi thì cái đó đã trở thành cái đích để người dân Miền Nam sùng kính phụng thờ. Cái gì người cộng sản Bắc Việt muốn bôi đi, cái đó là cái có nhiều giá trị thật đối với người dân ở đây. Sài Gòn bị xóa tên khiến người ta càng nhớ nhiều hơn, luyến tiếc nhiều hơn những gì gắn liền với địa danh này nhất là tinh thần tự do nhân bản vốn đã ăn sâu trong lòng người Miền Nam từ bao nhiêu năm trước. Mất Sài Gòn là mất đường Tự Do (bị đổi thành đường Nam Kỳ Khởi Nghĩa), mất đường Công Lý (bị đổi thành đường Đồng Khởi), mà sự nhớ tiếc đã được người dân thể hiện trong câu ca dao:

“Nam Kỳ Khởi Nghĩa tiêu công lý,
Đồng Khởi vùng lên mất tự do”.

Thành ra khoảng một thập niên sau ngày tên trường bị bôi xóa, anh em Petrus Ký bắt đầu gây dựng hội Ái Hữu Petrus Ký ở nhiều nơi. Khởi đầu là các hội Ái Hữu Petrus Ký ở Texas rồi Bắc California vào khoảng giữa thập niên 1980. Liên sau đó hội Ái Hữu Petrus Ký Nam California ra đời. Tiếp theo là hội Ái Hữu Petrus Ký ở Virginia, ở Pháp, ở Canada thành hình, rồi đến hội Petrus Ký ở Cộng Hòa Liên Bang Đức (đã trở thành hội Petrus Ký Âu Châu từ năm 2000), và gần đây nhất là hội Petrus Ký Úc Châu. Ngoài các hội còn có các nhóm anh em Petrus Ký khác cũng thường gặp gỡ, hoạt động chung qua internet. Ở trong nước anh em Petrus Ký không có quyền lập hội. Anh em chỉ có thể tập họp từng nhóm, gặp gỡ, tiệc tùng hàn huyên, nhắc nhở chuyện xưa. Lẽ dĩ nhiên là anh em Petrus Ký hải ngoại có nhiều điều kiện hoạt động hơn anh em ở trong nước. Nhìn chung thì trong hai mươi năm qua, anh em Petrus Ký hải ngoại đã làm được nhiều việc đáng kể. Việc thứ nhất là tìm ra anh em mình, lập ra các hội ái hữu, tổ chức những buổi hội họp, những cuộc gặp gỡ, những tiệc chung vui, vinh danh thầy cô, giúp đỡ một số thầy cô trong nước, giúp đỡ một số ít bạn bè đáng giúp, và đặc biệt là sản xuất các đặc san. Petrus Ký Bắc Cali, Petrus Ký Nam Cali, Petrus Ký Âu Châu, Petrus Ký Úc Châu ra đặc san đều đặn. Mỗi quyển đặc san là một kho kỷ niệm, hình ảnh, dữ kiện và suy tư của anh em Petrus Ký từ thế hệ này qua thế hệ khác. Qua internet anh em có thể thông tin với nhau dễ dàng. Các websites của anh em Petrus Ký ở các nơi được dựng lên và nối kết với nhau. Đó là những đóng góp đáng kể vào kho văn hóa mang tinh thần Petrus Trương Vĩnh Ký.

Nhưng những việc mà anh em Petrus Ký ở hải ngoại cố gắng thực hiện trong hai mươi năm qua có giúp gì được cho sự duy trì các hội Petrus Ký hay kéo dài danh xưng Petrus Ký với thời gian không? Ba mươi năm nữa hay nhiều nhất là bốn mươi năm nữa khi thế hệ trẻ nhất của Petrus Ký hiện giờ vượt quá cảnh “thất thập cổ lai hi” rồi thì việc gì sẽ xảy ra cho các hội Petrus Ký? Nếu không có gì thay đổi, nếu sự việc diễn tiến mãi theo cái đà tiến triển như hiện nay thì chắc chắn lúc đó hội Petrus Ký sẽ chẳng còn và danh xưng trường Petrus Ký chắc khó tránh được tình trạng mai một với thời gian. Tương lai đó không có gì sáng sủa và những ai có nhiệt tâm với trường Petrus Ký chắc không thể không ưu tư. Cái trớ trêu là trường xưa vẫn còn đó. Một ít thầy cô vẫn còn đó. Hàng năm vẫn có những người tốt nghiệp từ trường đó. Nhưng thầy cô còn biết về trường Petrus Ký sẽ hết dần, học sinh cũ của Petrus Ký hết dần, những người mới ra trường sau này không coi họ là cựu học sinh Petrus Ký. Họ cho họ là cựu học sinh Lê Hồng Phong và họ không biết Petrus Ký là ai, họ không biết trường Petrus Ký là gì. Họ sẽ dần dần thay thế cho anh em Petrus Ký chúng ta hiện giờ. Chúng ta nghĩ gì về tình trạng mai một của hội Petrus Ký thay thế bằng hội Lê Hồng Phong trong ba bốn mươi năm tới? Lẽ dĩ nhiên là không anh em Petrus Ký nào muốn tên trường Petrus Ký của mình bị mất. Anh em Petrus Ký nào cũng muốn kéo dài mãi tên trường cũng như tên hội Petrus Ký của mình. Anh em không ai muốn tên tuổi của nhà bác học Petrus Ký bị dễ dàng quên lãng. Anh em muốn thấy danh xưng Petrus Ký còn mãi với thời gian. Nhưng bằng cách nào?

Giải pháp một, giải pháp tốt nhất là làm sao lấy lại được tên Trường Petrus Ký. Đây là giải pháp lý tưởng. Nhưng muốn thành công trong giải pháp này thì anh em phải tranh đấu thật dẻo dai hay vận động thật mạnh mẽ, điều mà anh em chúng ta chưa làm được đúng mức. Chúng ta đã có những nỗ lực này từ bên trong cũng như bên ngoài nhưng rất yếu ớt và đến giờ phút này vẫn không có chút gì lay chuyển. Xác suất thành công của giải pháp này do đó có thể xem là rất thấp, ngoại trừ trường hợp có biến chuyển chính trị lớn lao đột ngột nào mà chúng ta không tiên đoán được. Giải pháp thứ hai là nối kết với lớp người mới, các em học sinh Lê Hồng Phong, tìm dịp gieo rắc trong đầu óc các em tên trường Petrus Ký xưa, danh xưng các hội Petrus Ký, các bậc đàn anh Petrus Ký, để các em biết ít nhiều về gốc gác của ngôi trường nổi tiếng mà các em đang học. Một số anh em Petrus Ký đang làm việc đó. Anh em nhân danh hội Ái Hữu Petrus Ký về trường cũ cho học bổng, tặng sách vở, tặng những cái mũ có thêu hàng chữ Hội Ái Hữu Petrus Ký cho các em học sinh Lê Hồng Phong trong mục đích nêu trên. Một văn phòng liên lạc Petrus Ký - Lê Hồng Phong cũng đã thành hình và hoạt động khá hữu hiệu. Văn phòng được đặt tại trường Petrus Ký cũ, do hai giáo sư cũ điều hành: giáo sư Trần Thành Minh và giáo sư Nguyễn Viết Sơn. Có một website về trường Petrus Ký cũng do văn phòng liên lạc này dựng lên và đảm trách với khá nhiều dữ kiện, nhất là danh sách các giáo sư Petrus Ký từ xưa đến giờ. Danh sách không đầy đủ lắm nhưng cũng có để người đọc thấy được sự hiện diện của giáo sư Petrus Ký và tầm quan trọng của ngôi trường này trước khi trường bị đổi tên.

Trước đây có một số anh em chấp nhận giải pháp một và mạnh mẽ chống đối giải pháp hai. Theo các anh em này thì những dùng giải pháp hai là những người theo hay đầu hàng chế độ mới, công nhận chế độ mới. Anh em không chấp nhận tên Lê Hồng Phong, không muốn dính líu gì tới trường Lê Hồng Phong và những người đang học hay tốt nghiệp ở trường này. Anh em chỉ biết có Trường Petrus Ký mà thôi. Và như vậy đối với số anh em này thì chỉ có giải pháp một là có giá trị và phải loại bỏ giải pháp hai. Thái độ này quá cứng rắn, có thể thiếu co giãn để đương đầu hữu hiệu với tình cảnh hiện hữu. Theo tôi thì hai giải pháp nêu trên không có tính cách loại trừ nhau. Người dùng giải pháp một không nhất thiết phải chống đối hay loại trừ người dùng giải pháp hai, và ngược lại, người dùng giải pháp hai không bắt buộc phải loại trừ những người sử dụng giải pháp một. Chẳng những không loại trừ nhau mà hai giải pháp này còn có thể bổ sung cho nhau, và có thể áp dụng cùng một lúc với nhau. Một mặt chúng ta vận động, vận động bằng đủ cách, bằng mọi áp lực hay mọi liên hệ, và mặt khác chúng ta đến gần hay xâm nhập vào trường, vào hàng ngũ giáo chức và học sinh cũng bằng mọi cách để cho danh xưng □Petrus Ký□ có cơ hội sống lại trong môi trường mới. Điều cần thiết là tránh những thái quá và bất cập, tránh mọi cực đoan, luôn luôn giữ thái độ mềm dẻo, rộng rãi và khôn ngoan, và cần nhất là đừng để mất tinh thần và căn cước Petrus Ký của mình.

Muốn duy trì một cách vững chắc danh xưng Petrus Ký có lẽ chúng ta phải nghĩ đến một hiệp hội, một tổ chức văn hóa giáo dục, làm việc bất vụ lợi và mang tên Petrus Ký. Tôi nghĩ đến việc thành lập PETRUS KÝ FOUNDATION, một tổ chức bất vụ lợi có mục đích văn hóa, giáo dục, phục vụ các thế hệ trẻ Việt Nam. Tổ chức này sẽ quy tụ tất cả những nhà trí thức, những nhà giáo dục, văn hóa, có học hay không có học ở trường Petrus Ký, trên thế giới, có nhiệt tâm đối với chủ trương học thuật của nhà bác học Trương Vĩnh Ký, có cảm tình đặc biệt đối với trường trung học Petrus Ký, muốn làm cái gì tốt đẹp cho danh xưng Petrus Ký. Tôi hy vọng là thành phần nòng cốt vẫn là anh em Petrus Ký ở các nơi, đã từng hoạt động cho các hội Petrus Ký từ trước tới giờ. Tổ chức này sẽ tranh đấu cho tên trường Petrus Ký được trả lại cho trường Petrus Ký, giúp đỡ cho trường Petrus Ký được phát triển tốt đẹp, giúp học bổng cho học sinh, v v . . . Tổ chức này sẽ thiết lập một website và email để liên lạc, phổ biến tư tưởng, tin tức. Sẽ xuất bản một tập san định kỳ với những bài khảo cứu, tham luận giá trị về văn hóa, giáo dục, v v . . . Petrus Ký Foundation sẽ hoạt động kết hợp với những foundation khác có cùng mục đích văn hóa giáo dục như Phan Thanh Giản Foundation (đang thành hình) và Lê Văn Duyệt Foundation (đã hoạt động từ 4 năm qua).

Tôi tin tưởng ở thế hệ trẻ. Tôi tin tưởng ở lớp lãnh đạo trẻ của Petrus Ký hiện thời. Tôi thấy tinh thần làm việc tích cực của các em trong những năm gần đây, tôi tin là các em sẽ đem lại nhiều thành quả tốt đẹp trong những ngày sắp tới. Tôi tin là các em sẽ làm cho Hội Ái Hữu Petrus Ký nổi lên mạnh, và danh xưng □Trường Petrus Ký□ sẽ có cơ hội sống lâu trong lòng người dân Đồng Nai Cửu Long dù họ ở trong hay ở ngoài nước. Tôi cũng tin rằng anh em sẽ mạnh dạn tiếp tay với chúng tôi trong việc thành lập PETRUS KÝ FOUNDATION, và nhiệt

thành giúp Petrus Ky Foundation hoàn thành sứ mạng văn hóa giáo dục nhân bản:

**“Không Mạnh cường thường tu khắc cốt
Tây Âu khoa học yếu minh tâm”.**

Tôi rất hạnh diện được làm cựu học sinh thuộc lớp già của Trường Petrus Ký, hạnh diện làm cựu giáo sư của trường, hạnh diện làm cựu hiệu trưởng của trường, hạnh diện đã bảo trợ/xem trường Petrus Ký như là trường trung học kiểu mẫu của Miền Nam Tự Do khi tôi làm Thứ Trưởng Bộ Giáo Dục, hạnh diện làm hội trưởng hội Ái Hữu Cựu Học Sinh Petrus Ký Bắc Cali một thời gian, và bây giờ rất hạnh diện làm hội viên danh dự của hội Ái Hữu Petrus Ký Âu Châu và cố vấn đặc biệt cho hai hội Ái Hữu Petrus Ký Bắc và Nam California, và cũng sẽ rất hạnh diện làm người khởi xướng cho PETRUS KÝ FOUNDATION.

Nguyễn Thanh Liêm